

○ Bloedig feest van intertheatraliteit

- Over Atreus en Thyestes van Dood Paard -

Daphne Richter

In de Rode Zaal van de Brakke Grond hangt bij binnenkomst een melige sfeer. Acteurs Gillis Biesheuvel en Oscar van Woensel van Dood Paard en trompettist Boy Raaijmakers, onder andere bekend van het Willem Breuker Kollektief, ontvangen het publiek met oubollige grappen: 'moet je horen, mijn neus kraakt...' en 'kijk mijn duim... hij kan eraf!'. Het is volstrekt *over the top*. Hier staan acteurs die doen alsof ze jolige acteurs zijn die het publiek ontvangen: 'we gaan straks wat voor jullie spelen, wat muziek maken, maar vooral heel veel praten'. Ze spelen zichzelf, maar met een vette knipoog. Theater is een spel, lijken ze te zeggen, dat we samen moeten spelen.

De mythe over de broers Atreus en Thyestes en de vloek die rust op dit nageslacht van Tantalos vormden het uitgangspunt voor een nieuwe tekst, geschreven door Biesheuvel en Van Woensel. Trompettist Boy Raaijmakers kreeg een rol als muzikant en verteller. Met een rituele dans opent de voorstelling. Met opzweepende rockmuziek en synchrone pasjes worden we uitgenodigd om de dagdagelijkse werkelijkheid achter ons te laten. De trompettist richt zich tot het publiek en vertelt over de vloek die rust op het geslacht van Tantalos. Over de broers die op hun zestiende reeds in opdracht van hun moeder een moord pleegden. Over Atreus, die het gouden ram voor zichzelf hield, en die zijn eigen vrouw

vermoordde. Over Thyestes, die zijn eigen dochter Pelopeia verkrachtte, omdat het orakel hem influisterde dat een zoon, bij haar verwekt, hem zou beschermen tegen zijn broer Atreus. En over Pelopeia, die Atreus' vrouw werd, en verborgen hield dat Thyestes de vader was van haar nog ongeboren kind. Voor het eerst na acht jaar zullen de broers weer bij elkaar komen. Op initiatief van Atreus zullen ze elkaar om 12 uur 's nachts ontmoeten voor een verzoeningsmaaltijd in het restaurant van het Parijse filiaal van zijn luxe hotelketen Mykene. Thyestes komt er speciaal voor uit Amsterdam, met de Thalys. Maar, zo zegt de verteller, al voor hij in Parijs arriveert, verliest Atreus zijn zelfbeheersing en vermoordt de vijf kinderen van Thyestes die hij onder zijn hoede heeft. Hij snijdt ze in stukken en bereidt van het vlees een maaltijd voor zijn broer.

Het moment waarop alles nog mogelijk was, voordat Atreus de kinderen doodde, is voorbij op het moment dat Biesheuvel als Thyestes en Van Woensel als Atreus elkaar op toneel ontmoeten. Het noodlot heeft toegeslagen en als een stuwende, dreigende kracht hangt het boven hun hoofden. Van Woensel komt op als Atreus. Zijn voeten rood geschminkt, in zijn hand een karaf dikke, bloedrode vloeistof. Nog voor het gesprek begint is de karaf omgevallen en ligt het bloed over het smetteloos witte tafelkleed van de chique tafel, die voor vijf personen is gedekt. Een ronde truss met lampen hangt er recht boven en de spots beschijnen de lege zittingen van de stoelen. Vijf stoelen, vijf kinderen. Aan het hoofd van de tafel staat op een verhoging een goudkleurige ramskop. Midden op het toneel ligt een donker zeil, vol gekrijt met wiskundige berekeningen. Een groepje beelden, zoete cherubijntjes lijken het, zijn linksvoor opgesteld alsof ze de

Olympische goden vertegenwoordigen. Daarachter staat de trompettist. Achter het speelveld hangen grote koperkleurige platen, die bij beweging tegen elkaar botsen en een mooi diep geluid maken. Twee kleine rode stoeltjes en een tafeltje met schaakspel staan er onder. Atreus verplaatst een schaakstuk, gaat op de andere stoel zitten, en speelt nogmaals. Het is duidelijk wie 'aan zet' is.

Van Woensels nonchalance in houding en spel illustreert de machtspositie van Atreus. Zijn paarse shirt met glitteropdruk is hip vergeleken bij het zwarte pak en het ober-achtige rokje dat Biesheuvels Thyestes draagt. Thyestes die graag diepzinnig en onafhankelijk wil zijn, maar wiens quasi-filosofische overpeinzingen en kunsthistorische kennis rechtstreeks afkomstig blijken uit Dan Browns 'Da Vinci Code'. Zijn gedachten verspringen moeiteloos van de betekenis van 'wachten' in een mensenleven, naar het *marketen* van luxe diners in zijn restaurant. In zijn krampachtige pogingen zich af te zetten tegen burgerlijkheid en gemiddeldheid, lijkt Biesheuvels

Thyestes commentaar te leveren op een beeld van een hedendaagse, verwende, zoekende mens. Zo spreekt hij regelmatig over een orakel, dat hem opdrachten influistert. Shosho heet het, een verbastering van Osho; de spirituele 'verlichter' die beter bekend staat als Bhagwan. Het is niet de enige verwijzing naar een behoefte aan religie en spiritualiteit. De manier waarop Biesheuvels personage doet alsof hij boodschappen ontvangt van dit fictieve orakel, doet denken aan een aanhanger van de Pinkstergemeente, die 'in tongen spreekt' wanneer hij in contact staat met de heilige geest. En met een beschrijving van het beeld van een huilende zwarte madonna, wordt ook het katholicisme en passant onderdeel

van het duistere universum van Atreus' hotel Mykene. Het beeld van dit hotel zoals dat in de tekst wordt geschetst, lijkt zich voor te doen als een doembeeld van de westerse wereld: Een groot, luxe gebouw met exclusieve kamers. Diep weggestopt in de kelder zijn ze volgepakt met relikwieën en snuisterijen die tevoorschijn gehaald kunnen worden, of weggestopt om ze te vergeten. Een hotel waarin het spookt, waarin de kok omgekocht wordt om een maaltijd te koken van kindervlees, en waar niemand kan werken zonder erbij te drinken. Het is een beeld van een werkelijkheid waarin de mens naar behoefte alles kan nemen of wegstoppen wat hem uitkomt.

In een scène bespreken Van Woensels Atreus en Biesheuvels Thyestes de voorstelling Hamlet, waarmee het theater zelf ook een expliciete plaats krijgt in de voorstelling. Zo merkt Van Woensels Atreus op dat hij zich wel kan identificeren met de 'sympathieke' moordenaar Claudius, terwijl Biesheuvels Thyestes zichzelf liever met Hamlet vergelijkt. En bovendien vertelt hoe hij Pelopeia, die Ophelia speelde, tijdens de voorstelling in haar kleedkamer opzocht en verkrachtte, vlak voor haar sterfscène op toneel. En niet alleen de historische, maar ook de hedendaagse theaterpraktijk lijkt een rol te spelen. Dit is misschien een zeer persoonlijke ervaring, maar tijdens het kijken drongen herinneringen aan een andere voorstelling met hetzelfde thema zich op: *Bloeddorst* van Hollandia. Een mooie, ernstige voorstelling, waarin Jeroen Willems en Peter Paul Muller in de rol van spelende kinderen de mechanismen van bloeddorst onderzochten op basis van teksten van Vondel en Shakespeare en ooggetuigenverslagen van gruwelijke gebeurtenissen uit Srebrenica. Een wrede spel, waarin groenten en fruit werden geslacht alsof het mensen

betrof, en dat werd begeleid door elektronische muziek en madrigalen van Monteverdi. Net als in deze voorstelling werden verschillende teksten, media en maatschappelijke verschijnselen aangewend om het thema te onderzoeken. Het is een werkwijze, die bij uitstek postdramatisch genoemd kan worden.

Met *Atreus en Thyestes* brengt het gezelschap een zwaar thema met hier en daar een vette knipoog, en niet gespeend van nonchalance en melige grappen. De epiloog, waarin de trompettist zich opnieuw tot het publiek richt en vertelt over Thyestes' bloedige feestmaal en de gruwelijke ontdekking, terwijl beide acteurs -letterlijk- uitgespeeld en verslagen op het toneel achterblijven, is echter serieus en kwetsbaar. Door zowel in tekst als spel en muziek te spelen met theaterconventies en direct of indirect te citeren uit, en verwijzen naar andere dramateksten, voorstellingen, literatuur, religie en populaire cultuur, creëren Van Woensel, Raaijmakers en Biesheuvel een toneelwereld waarin de mythologie functioneert als 'kapstok' voor een ruwe, donkere schets van onze tijd. Door -bewust of onbewust niet alleen uit dramatische literatuur, maar ook uit verwante voorstellingen te citeren, heeft Dood Paard met *Atreus en Thyestes* theater gemaakt dat intertheatraal genoemd kan worden. Het is een vorm, die een beroep doet op de bereidheid van de toeschouwer om verbanden te leggen. Dit is theater dat zich voordoet als een spel, dat samen gespeeld moet worden.

Daphne Richter is productie leider, dramaturg en redacteur van Theater Schrift Lucifer.